

O dochodzeniu odsetek ustawowych od niewypłacalnego przedsiębiorcy po ogłoszeniu jego upadłości

Przemysław Telenga

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Polska

Streszczenie

Artykuł omawia dostrzeżony w literaturze i orzecznictwie problem dochodzenia odsetek ustawowych przysługujących wierzycielowi co do roszczeń pieniężnych w stosunku do dłużnika, co do którego sąd ogłosił jego upadłość. Celem artykułu jest zaprezentowanie poglądów odnotowanych w literaturze i judykaturze co do możliwości i trybu dochodzenia odsetek ustawowych od niewypłacalnego dłużnika w polskim prawie. Autor preferuje metodę dogmatyczną i historyczną jako najwłaściwsze do rozwiązania problemu de lege lata. W konkluzji autor stwierdza, że dopuszczalne jest prowadzenie procesu jednakże w części odnoszącej się do powództwa o zasądzenie odsetek ustawowych (za okres od dnia ogłoszenia upadłości) od wierzytelności, które są dochodzone i zaspokajane w trybie zgłoszenia do masy upadłości.

Słowa kluczowe: postępowanie upadłościowe, prawo upadłościowe, ogłoszenie upadłości, wpływ ogłoszenia upadłości na postępowanie cywilne, upadły dłużnik, odsetki ustawowe

JEL: G33, K23

Z istoty działalności gospodarczej wynika prowadzenie aktywności ukierunkowanej na uzyskiwanie dochodu. Jest rzeczą oczywistą, że uzyskanie zysku z tej działalności wymaga uzyskiwania stałego przychodu z właściwych dla danej działalności źródeł. Tymi źródłami dla przedsiębiorcy są jego kontrahenci, którymi w zależności od charakteru działalności są konsumenci lub inni przedsiębiorcy. Gwarancją stabilności obrotu gospodarczego jest przestrzeganie zasady, że każdy podmiot prawnie zobowiązany powinien spełnić swój obowiązek wobec podmiotu zobowiązanego. Zasada ta wyraża się w rzymskiej premii: *pacta sunt servanda* (zob. Hrycaj i inni 2016, s. 6).

W działalności gospodarczej zdarzają się jednak wypadki, gdy kontrahenci nie spełniają świadczeń. Jest to spowodowane różnymi powodami, najbardziej jednak niekorzystna dla przedsiębiorcy jest niewypłacalność kontrahenta. W przypadku, gdy dochodzi do niewypłacalności dłużnika, zasadniczo możliwe są dwie sytuacje: albo dojdzie do restrukturyzacji zobowiązań dłużnika według przepisów ustawy z 15 maja 2015 r. — Prawo restrukturyzacyjne,¹ albo zajdzie konieczność ogłoszenia upadłości niewypłacalnego dłużnika według przepisów ustawy z 28 lutego 2003 r. — Prawo upadłościowe i naprawcze.² W obu przypadkach zasady dochodzenia roszczeń przez wierzycieli w stosunku do niewypłacalnego dłużnika podlegają specjalnym, określonym przez opisane wyżej ustawy regułom. W niniejszym artykule przedstawione zostanie zagadnienie dochodzenia odsetek ustawowych po ogłoszeniu upadłości dłużnika.

1. Zob. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 stycznia 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy — Prawo restrukturyzacyjne. DzU z 2019 r. poz. 243.

2. Zob. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy — Prawo upadłościowe. DzU z 2019 r. poz. 498; (dalej: pr.upadł.).

Adresy e-mail autorów

Przemysław Telenga: p.telenga@poczta.umcs.lublin.pl

*

Nie wymaga szerszego wyjaśnienia podstawowa zasada polskiego prawa upadłościowego sięgająca tradycji przedwojennego prawa upadłościowego, a wywodząca się m.in. z austriackiego prawa konkursowego (zob. m.in. Till 1907, s. 2, 104), że prawo upadłościowe przewiduje odrębny, obligatoryjny i wyłączny — w stosunku do kodeksowego postępowania rozpoznawczego — tryb dochodzenia wierzytelności upadłościowych w stosunku do upadłego przez jego wierzycieli po ogłoszeniu upadłości. Jest to tryb zgłoszenia tych wierzytelności sędziemu komisarzowi celem ich ustalenia i zaspokojenia z funduszu masy upadłości. Zasadzie tej dają wyraz przede wszystkim przepisy art. 144, 145, 263 pr.upadł. oraz art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. Wskazane przepisy nie posługują się dawniejszym i nadal potocznie spotykanym pojęciem „wierzytelności upadłościowej” (dawniej — na tle prawa austriackiego konkursowego — zwanej także konkursową) (zob. m.in. Jakubecki i Zedler 2006, s. 455)³, lecz dla celów opisanego zdarzeń prawnych definiowanych w hipotezach norm prawnych w nich zawartych różnymi pojęciami o podobnym, lecz nie identycznym znaczeniu, jak postępowania sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne dotyczące masy upadłości (art. 144 pr.upadł.), sprawa wszczęta przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości (art. 145 pr.upadł.), postępowanie dotyczące masy upadłości (art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.). We wskazanych przepisach z punktu widzenia strony czynnej postępowania cywilnego, czyli wierzyciela upadłego, postępowania sądowe lub sprawy o wierzytelność dotyczą wierzytelności wywodzących się ze stosunków prawnych powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości (por. art. 51 ust. 1 pkt 4 pr.upadł.), które podlegają zaspokojeniu wyłącznie z masy upadłości, czyli z majątku upadłego przeznaczonego na zaspokojenie wierzycieli (por. art. 61 i 62 pr.upadł.). Prawo upadłościowe konsekwentnie reguluje także odrębny — w stosunku do sądowego i administracyjnego postępowania egzekucyjnego — tryb przymusowego zaspokojenia wierzycieli upadłego (por. 146 pr.upadł.).

Sformułowanie, że wierzytelność podlega „zaspokojeniu z masy upadłości”, podkreśla tę istotną właściwość, że na zaspokojenie wierzycieli przeznaczona jest określona masa upadłego (aspekt przedmiotowy), mniej istotne jest, kto faktycznie zaspokaja wierzycieli lub kto zarządza tym mieniem (aspekt podmiotowy). W systemie upadłości likwidacyjnej zarząd masą upadłości odbierany jest upadłemu i powierzany syndykowi pod nadzorem sędziego komisarza, w upadłości układowej również istnieje masa upadłości i zarządza nią zasadniczo upadły pod nadzorem nadzorcy sądowego.

Wbrew ogólnej zasadzie, że całe mienie upadłego istniejące w dacie ogłoszenia upadłości oraz nabyte przez upadłego po tej dacie stanowi masę upadłości, ustawa przewiduje wyjątki (art. 63–67a pr.upadł.) co do pewnych składników majątkowych, które albo mają służyć zaspokojeniu określonych wierzytelności (art. 63 ust. 1 pkt 3 pr.upadł.), albo mają być przeznaczone dla upadłego ze względów humanitarnych (np. art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 pr.upadł.). Powszechnie akceptowany jest pogląd, że przypadki tego rodzaju dotyczą właśnie mienia, którego „nie dotyczy masa upadłości” (zob. m.in. Gurgul 2004, s. 445; 2016, s. komentarz do art. 144; Jakubecki i Zedler 2011, s. 337; Minkus i inni 2004, s. 269). W tych wszystkich wypadkach, w których mienie należące w rozumieniu prawa materialnego do upadłego (jako właściciela praw rzeczowych lub wierzyciela ze stosunków obligacyjnych) nie wchodzi do masy upadłości przeznaczonej na zaspokojenie wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, w upadłości likwidacyjnej ustawa pozostawia nieograniczonemu zarządowi samego upadłego, w tym wszelkim dyspozycjom zarówno według prawa materialnego, jak i procesowego (por. m.in. Gurgul 2004, s. 450; 2016, s. komentarz do art. 144). Zagadnienie komplikuje jednak nieprecyzyjność sformułowania dotyczy masy upadłości. Niekwestionowany jest pogląd, że masa upadłości obejmuje tylko aktywa (por. m.in. Till 1907, s. 11; Zimmerman 2016, s. 143), czyli to wszystko, co jak pisze obrazowo Allerhand, „może być spieniężone, a tem samem użyte na zaspokojenie wierzycieli” (1996, s. 67). Pomimo tego zdaniem Jakubeckiego⁴ przekonujące jest stanowisko Korzonka (1935, s. 229 i nast.), że na tle art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. zawieszenie postępowania cywilnego odnosi się do postępowań dotyczących „mienia wchodzącego w skład

3. Zob. też: Jakubecki: Komentarz do art. 144 ustawy — Prawo upadłościowe i naprawcze. Lex-el.

4. Zob. Jakubecki: Komentarz do art. 174 — Kodeks postępowania cywilnego. Lex-el.

masy upadłości, a to bez różnicy, czy chodzi o pozycje czynne lub bierne”,⁵ czy też Broniewiczza (1993, s. 41 i nast.) — w nieco innym ujęciu — do procesów o prawa lub obowiązki odnoszące się do mienia wchodzącego w skład masy, nie wyłączając praw i obowiązków wynikających z zarządu tymże mieniem. Wydaje się jednak, że nawet w tych wypadkach, gdy proces dotyczy długów upadłego, zawieszenie powinno obejmować tylko sprawy dotyczące tych roszczeń, które podlegają zaspokojeniu z masy upadłości lub związane są ze sporem co do składu masy upadłości. Odsetki ustawowe od wierzytelności upadłościowych za okres od dnia ogłoszenia upadłości ani nie podlegają zaspokojeniu z funduszu masy upadłości, ani nie stanowią składnika tej masy rozumianej jako ogół aktywów masy.

**

Zgodnie z art. 92 § 1 pr.upadł. z masy upadłości mogą być zaspokojone odsetki od wierzytelności należne od upadłego za okres do dnia ogłoszenia upadłości. Doktryna jednolicie dopuszcza możliwość dochodzenia przez wierzycieli upadłego odsetek od wierzytelności upadłościowych za okres, za który odsetki te nie podlegają zgłoszeniu do masy upadłości. Stanowisko takie w okresie międzywojennym prezentowali Allerhand (1991, s. 94, 328) i Korzonek (Korzonek 1935, s. 143). Należy odnotować istotną — w zakresie omawianego problemu — różnicę zdań między tymi autorami. Tak więc Allerhand, omawiając art. 33 prawa upadłościowego z 1934 r., stwierdza, że „wierzycielowi nie należą się odsetki tylko w stosunku do masy, a więc gdy żąda zaspokojenia z ogólnych funduszy masy, należą się zaś w stosunku do upadłego lub do spółdłużników albo poręczycieli, od tych może więc żądać odsetek, a gdy upadłość ogłoszono tylko spółce jawnej, może ich żądać od spółników także za czas od dnia ogłoszenia upadłości. Wobec tego wierzyciel może po ukończeniu upadłości żądać odsetek od upadłego”. Natomiast komentując art. 169 prawa upadłościowego z 1934 r., tenże autor stwierdza, że „przeciwko upadłemu może wierzyciel także w toku postępowania upadłościowego wytoczyć powództwo o tę część wierzytelności, której nie uwzględnia się w upadłości, a więc o odsetki (art. 33 § 1), a musi to uczynić, jeśli chce zapobiec upadłości”. Natomiast Korzonek uważa, że „odsetki od wierzytelności, należnych od upadłego nie biegną za czas po ogłoszeniu upadłości w stosunku do masy upadłości. Nie podlegają one więc zgłoszeniu po myśli art. 150 i nast. (chyba że są zabezpieczone w sposób w art. 33 § 2 określony), nie dają wierzycielowi prawa do udziału w postępowaniu upadłościowym i nie mogą być uwzględnione przy podziale zrealizowanej masy upadłości. Natomiast można odsetek takich dochodzić przeciw upadłemu z majątku, niewchodzącego w skład masy upadłości, a po ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego z całego jego majątku, o ile oczywiście układ upadłego z jego wierzycielami nie doprowadził do umorzenia tych odsetek”.

Łatwo dostrzec zatem, że wywód Allerhanda w zakresie, w jakim z jednej strony dopuszcza wytoczenie powództwa o odsetki niepodlegające zaspokojeniu z masy tylko po zakończeniu postępowania upadłościowego, a z drugiej (w innej części komentarza) także w trakcie tego postępowania, jest sprzeczny. Sprzeczności tej unika natomiast wypowiedź Korzonka. W tym miejscu należy jednak zauważyć, że Allerhand jako pierwszy wysunął argument o konieczności wytoczenia powództwa w toku postępowania upadłościowego z uwagi na możliwość przedawnienia roszczenia o odsetki.⁶ Argument ten jest oczywiście zasadny i aktualny z uwagi na brzmienie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. i art. 92 § 1 pr.upadł. Skoro bowiem nie jest możliwe dochodzenie odsetek za okres od dnia ogłoszenia upadłości w trybie przewidzianym w prawie upadłościowym — zgłoszenia tych odsetek sędziemu komisarzowi, nie dojdzie przez zgłoszenie samej wierzytelności głównej z żądaniem zapłaty odsetki za okres do dnia poprzedzającego ogłoszenie upadłości do przerwy przedawnienia roszczenia o ich zapłatę w świetle art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

5. Stanowisko to zostało wypowiedziane na tle art. 195 d.k.p.c. stanowiącego odpowiednik art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. oraz art. 59 prawa upadłościowego z 1934 r.

6. Stanowisko to i ten argument podzielają m.in. Danielak i Sierakowski (2014, s. 112), Gurgul (2016, s. 242), Zimmerman (2016, s. 197) i Jakubecki (Komentarz do art. 92 ustawy — Prawo upadłościowe i naprawcze. Lex-el.); podobnie SA w Warszawie w uzasadnieniu wyroku z 2012.09.19 r., I ACa 43/12, niepubl.

W związku z powyższym, jak zauważa Gurgul, zarysowała się rozbieżność, czy roszczenie przeciwko upadłemu o odsetki za okres od dnia ogłoszenia upadłości może być dochodzone przez wierzyciela jeszcze w toku postępowaniu upadłościowego, czy dopiero po jego zakończeniu (Gurgul 2016, s. 242).⁷ Zdaniem Zedlera (1997, s. 197)⁸ roszczenie to może być dochodzone „po zakończeniu postępowania upadłościowego”. Jak można dostrzec, pogląd ten jest kompatybilny ze stanowiskiem Allerhanda wyrażonym w komentarzu do art. 33 prawa upadłościowego z 1934 r. Stanowisko powyższe zajął także Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 1 października 2003 r. (II CK 67/02, niepubl.) w tezie 1 zd. 2: „wierzycielowi nie należą się odsetki od chwili ogłoszenia upadłości tylko wówczas, gdy żąda zaspokojenia z funduszków masy, może ich natomiast dochodzić od upadłego po zakończeniu postępowania upadłościowego” oraz w uzasadnieniu uchwały z 30 marca 1992 r. (III CZP 23/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 164).⁹

Stanowisko Zedlera oraz pogląd zawarty w orzeczeniu z 1 października 2003 r. należy uznać obecnie za pogląd odosobniony w doktrynie. Odmienne stanowisko prezentują Allerhand (w komentarzu do art. 169 prawa upadłościowego z 1934 r.), Danielak i Sierakowski, Gurgul, Jakubecki, Korzonek, Zimmerman¹⁰, a także jak się wydaje, Świeboda¹¹. Najbardziej za stanowiskiem dominującym w doktrynie przemawia omówiony powyżej argument Allerhanda odwołujący się do konieczności podjęcia przez wierzyciela działania zapobiegającego przedawnieniu roszczenia o odsetki, zwłaszcza że faktem powszechnie znanym jest, że właściwe postępowanie upadłościowe (tj. postępowanie po ogłoszeniu upadłości) może trwać przez znaczny czas. Ponadto Jakubecki¹² zauważa, że za stanowiskiem tym przemawia także treść art. 144 pr.upadł.¹³, z którego wynika jednoznacznie, że postępowania sądowe mogą być prowadzone jedynie przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy dotyczą one masy upadłości. Stwierdzenie to jest oczywiste, skoro zauważa się (Gurgul, 2016, s. 376), że przepis art. 144 ust. 1 pr.upadł. i związane z nim przepisy art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. i art. 180 § 1 pkt 5 k.p.c. nie obejmują postępowań, które dotyczą majątku (mienia) niewchodzącego w skład masy upadłości (argumentum a contrario).

Kolejnego argumentu dostarcza również treść art. 263 pr.upadł., który wyraźnie dotyczy wyłączenie tych wierzytelności, które zostały zgłoszone w toku postępowania upadłościowego, nie zaś roszczenia o odsetki niepodlegające zaspokojeniu z masy upadłości, przy czym przepis ten pozostaje w ścisłym związku z art. 145 pr.upadł. Pogląd zgodny z powyższym stanowiskiem został także zaprezentowany i omówiony w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 19 września 2012 r. (I ACa 43/12, niepubl.).¹⁴

7. Podobnie Jakubecki: Komentarz do art. 92..., op. cit.

8. Ponadto Gurgul (2016, s. 242) twierdzi, że Świeboda (2003, s. 59) wypowiedział pogląd, że roszczenie o te odsetki może być dochodzone od upadłego „w razie umorzenia postępowania upadłościowego”. Wypowiedzi tej na podanej przez Świebodę stronie nie odnajduję w podanym przez tego autora opisie bibliograficznym (por. Gurgul 2016, s. XXVI). Wypowiedzi tej nie zawarł także Świeboda w komentarzu do art. 32 pr.upadł. 34–91 (1999, s. 75–76) oraz art. 92 pr.un03 (2003, s. 143–144). Przeciwnie, Świeboda (1999, s. 208) wyraźnie stwierdza, że powództwo o odsetki, które nie są zaspokajane z masy, może być wytoczone w trakcie trwania prawa upadłościowego. Natomiast na tle prawa upadłościowego i naprawczego Świeboda (1999, s. 144) stwierdza, że odsetki za okres od dnia ogłoszenia upadłości należą się od upadłego.

9. Pełna teza: „Przedsiębiorstwo państwowe postawione w stan likwidacji decyzją organu założycielskiego, wydaną na podstawie art. 251 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jedn.: Dz.U. z 1987 r. Nr 35, poz. 201 ze zm.), nie jest z mocy art 33 § 1 prawa upadłościowego zwolnione z obowiązku zapłaty odsetek przypadających za czas po wydaniu zarządzenia o likwidacji”.

10. Zob. literatura powołana w przyp. 4. Jak się wydaje, pogląd ten podziela także Chrapoński w (Witosz i Witosz 2014, s. 309).

11. Zob. uwagi w przyp. 5.

12. Zob. Jakubecki: Komentarz do art. 92..., op. cit.

13. Por. także art. 145 pr.upadł.

14. W uzasadnieniu SA zawarł następujący wywód prawny: „W motywach wyroku z dnia 1 października 2003 r. w sprawie II CK 67/02 (Lex nr 148628), Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż powództwo takie [tj. o odsetki niepodlegające zaspokojeniu z masy upadłości — przyp. P.T.] może wierzyciel wnieść po zakończeniu postępowania upadłościowego. Pogląd ten (...) może (...) usprawiedliwiać jedynie praktyczny aspekt zagadnienia, a mianowicie fakt, że co do zasady postępowanie upadłościowe kończy się całkowitą likwidacją majątku dłużnika i dopiero po jego zakończeniu możliwe jest ustalenie, czy pozostał jakiś majątek po zaspokojeniu wierzytelności zgłoszonych w postępowaniu upadłościowym, do którego można by skierować egzekucję należności odsetkowych. Dopóki bowiem trwa postępowanie upadłościowe, egzekucja taka przeciwko upadłemu nie byłaby możliwa. Jednakże nie oznacza to, że

Mając na uwadze powyższy wywód, należy stwierdzić, że możliwe jest dochodzenie roszczeń o odsetki, które stosownie do art. 92 § 1 pr.upadł. nie podlegają zaspokojeniu z masy upadłości przeciwko upadłemu. Doktryna dopuszcza wyraźnie wytoczenie powództwa o zapłatę tych odsetek mimo zgłoszenia wierzytelności o zapłatę kwoty głównej wraz z odsetkami do dnia ogłoszenia upadłości, jednak nie rozważano wyraźnie stanu faktycznego objętego zapytaniem prawnym, a więc przypadku podjęcia przez sąd zawieszono postępowania cywilnego tylko w zakresie odsetek od dnia ogłoszenia upadłości w trakcie trwania postępowania upadłościowego. Przyjmując jednak założenie, że dopuszczalne w ogóle jest dochodzenie tych odsetek, wydaje się logiczne stwierdzenie, że skoro dopuszczalne jest wytoczenie powództwa o zapłatę tych odsetek, tym bardziej dopuszczalne winno być podjęcie zawieszono wcześniej postępowania, w którym odsetki te stanowiły roszczenie ubocznie dochodzone wraz z należnością główną (*argumentum a maiori ad minus*).

Przeciwko dopuszczalności podjęcia zawieszono wcześniej w całości postępowania cywilnego tylko w zakresie odsetek należnych od upadłego za okres od dnia ogłoszenia upadłości można podnieść następujące argumenty. Po pierwsze, podjęcie zawieszono postępowania na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. staje się możliwe wówczas, gdy należność powoda nie została umieszczona na liście wierzytelności (art. 145 pr.upadł.). Po drugie, art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. nie przewiduje częściowego zawieszono postępowania. Otóż kluczem do zrozumienia i zastosowania art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. jest ustalenie przez sąd, że „postępowanie dotyczy masy upadłości”. Przyjmując założenie, że roszczenie o odsetki nie podlega ani zgłoszeniu w trybie postępowania upadłościowego, ani nie jest z niego zaspokajane, a także założenie, że roszczenie to może być dochodzone w toku właściwego postępowania upadłościowego, roszczenie to nie będzie objęte normą prawną zawartą w art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. ani powiązanymi z tą normą uregulowaniami zawartymi w art. 144 ust. 1 pr.upadł. i art. 180 § 1 pkt 5 k.p.c.

Sam zaś argument o niemożliwości częściowego zawieszono postępowania cywilnego nie wydaje się przekonujący. Skoro przepis (art. 317 k.p.c.) dopuszcza wydanie wyroku częściowego tylko co do części żądania pozwu lub niektórych z żądań pozwu, teoretycznie brak przeciwwskazań do częściowego zawieszono postępowania cywilnego na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c., w szczególności gdy tylko jedno z roszczeń lub jego część „dotyczy masy upadłości” w rozumieniu tego przepisu. Niedopuszczalna wydaje się również argumentacja, że art. 180 k.p.c. nie przewiduje podstawy prawnej do podjęcia zawieszono postępowania, gdyż wyliczenie przesłanek do podjęcia zawieszono postępowania cywilnego nie stanowi katalogu zamkniętego (zwrot „w szczególności”), a sąd ma obowiązek podjąć zawsze zawieszono postępowanie „gdy ustanie przyczyna zawieszono”, a tym bardziej gdy postępowanie zostało zawieszono mimo rzeczywistego braku okoliczności uzasadniającej zawieszono postępowanie.¹⁵

Natomiast dostrzec można dwutorowość w sensie *sui generis* prejudycjalności. Jak bowiem wiadomo, roszczenie o zapłatę odsetek ustawowych z tytułu opóźnienia świadczenia przez dłużnika nie powstanie, jeżeli nie powstanie obowiązek zapłaty przez dłużnika należności głównej. Dlatego rozstrzygnięcie o zasadności zapłaty roszczenia głównego zgłoszonego zarówno w procesie, w zwykłym postępowaniu rozpoznawczym, jak i w postępowaniu upadłościowym do masy upadłości będzie miało wpływ prejudycjalny w stosunku do roszczenia odsetkowego od tej należności z tą różnicą, że wyrok sądu będzie obdarzony walorem *res iudicata*, a ustalenie wierzytelności i umieszczenie jej na liście wierzytelności w postępowaniu upadłościowym — nie. Mowa tu o rozstrzygnięciach

wierzyciel nie może powództwa o odsetki za okres po ogłoszeniu upadłości wytoczyć wcześniej, tj. przed zakończeniem postępowania upadłościowego. Będzie to uzasadnione w szczególności wówczas, gdy mogłoby dojść do ich przedawnienia. Wszak okoliczność, że trwa postępowanie upadłościowe, w ramach którego nie mogą być egzekwowane z masy upadłości odsetki za okres po ogłoszeniu upadłości, nie oznacza, że bieg terminu przedawnienia roszczenia o te odsetki ulega przerwaniu do czasu zakończenia tego postępowania. Postępowanie to nie obejmuje odsetek tu omawianych, a zatem nie przerywa ono biegu przedawnienia roszczenia o nie. Oznacza to, że termin przedawnienia odsetek za okres po ogłoszeniu upadłości biegnie po tej dacie, a zgodnie z art. 118 k.c. wynosi on trzy lata. Postępowanie upadłościowe niejednokrotnie trwa znacznie dłużej (jak chociażby w sprawie upadłości pozwanych).”

15. Por. m.in. orzeczenia SN z: 1955.10.07, IV CZ 185/55, PiP 1957, z. 3, s. 649; z 1977.03.03, I CZ 20/77, OSN 1977, nr 12, poz. 238; uchwałę SN z 1985.02.25, III CZP 86/84, OSN 1985, nr 11, poz. 168; uchwałę z 1985.04.11, III CZP 8/85, niepubl.; postanowienie SN z 2008.09.04, IV CSK 213/08, OSNC-ZD 2009, nr A, poz. 23; uzasadnienie uchwały SN z 7.04.2016, III CZP 113/15, OSNC 2017, nr 3, poz. 27.

pozytywnych (oczywiście przy założeniu, że proces o to samo roszczenie nie toczył się jednocześnie ze zgłoszeniem wierzytelności sędziemu komisarzowi), natomiast prawomocne rozstrzygnięcie negatywne zawarte w prawomocnym wyroku zawsze powinno przesądzić o odmowie uznania wierzytelności w postępowaniu upadłościowym, natomiast odmowa uznania wierzytelności w postępowaniu upadłościowym nie wyklucza prowadzenia procesu o tę wierzytelność (art. 145 i 263 pr.un03).

Wobec powyższego, aby uniknąć „dwutorowości”, można tylko postulować, aby w procesach o zapłatę należności głównej wraz z odsetkami ustawowymi za okres do dnia ogłoszenia upadłości i po tym dniu sąd zawieszał postępowanie cywilne nie tylko w zakresie objętym art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. i prowadził proces rozpoznawczy w dalszym zakresie bez zawieszenia co do roszczenia o odsetki od dnia ogłoszenia upadłości, lecz zawieszał postępowanie cywilne w całości. W tym przypadku podstawą prawną zawieszenia postępowania co do roszczenia o należność główną wraz z odsetkami do dnia ogłoszenia upadłości byłby art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c., a zawieszenia co do odsetek przypadających tylko od upadłego i podlegających zaspokojeniu wyłącznie z mienia niewchodzącego w skład masy upadłości — art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. Postępowanie takie w całości podlegałoby podjęciu z chwilą ustalenia (uzyskania informacji od stron), czy należność główna wraz z odsetkami ustawowymi dochodzonymi do dnia ogłoszenia upadłości zostałyby umieszczona na liście wierzytelności, czy też nastąpiła odmowa uznania tych roszczeń.

Reasumując przeprowadzone rozważania, uznać należy, że dopuszczalne jest prowadzenie postępowania, w tym podjęcie zawieszono postępowania, w części odnoszącej się do powództwa o zasądzenie należności z tytułu odsetek ustawowych od wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości, przypadających wierzycielowi za okres od dnia ogłoszenia upadłości, które nie podlegają zaspokojeniu z masy upadłości,¹⁶ pod warunkiem, że roszczenie o zapłatę tych odsetek jest skierowane wyłącznie przeciwko upadłemu z ograniczeniem jego odpowiedzialności do mienia niewchodzącego w skład masy upadłości. Jak już była o tym mowa, obowiązujące prawo upadłościowe wyklucza dopuszczalność zaspokojenia wierzycieli w postępowaniu upadłościowym w trybie zaspokojenia z masy upadłości roszczenia o zapłatę odsetek za okres od dnia ogłoszenia upadłości. Jednocześnie należy jednoznacznie stwierdzić, że mimo ogłoszenia upadłości nie ustaje obowiązek zapłaty odsetek ustawowych przez upadłego za okres od dnia ogłoszenia upadłości. Czynności dotyczące mienia niewchodzącego do masy upadłości mogą być w pełni skutecznie podejmowane przez upadłego.¹⁷ To samo stanowisko odnieść należy do długu (tj. zapłaty odsetek ustawowych), który nie podlega zaspokojeniu z masy upadłości. Jak się wydaje, upadły w pełni skutecznie może zaspokoić te odsetki dobrowolnie z majątku odrębnego (np. z kwot z wynagrodzenia za pracę otrzymanego z uwagi na ograniczenia egzekucyjne, a zgromadzonych z uwagi na oszczędny tryb życia upadłego). Co istotne, odsetki od wierzytelności upadłościowych za okres od dnia ogłoszenia upadłości będą podlegały także naliczeniu, dochodzeniu i przymusowemu zaspokojeniu od współdłużników oraz poręczycieli (również poręczycieli wekslowych) upadłego (Allerhand 1991, s. 94; Korzonek 1935, s. 143; podobnie: Danielak i Sierakowski 2014, s. 108; Gurgul 2013, s. 235; 2016, s. 240; Zimmerman 2016, s. 198)¹⁸. Jak należy sądzić, zobowiązanie z tytułu tych odsetek może być skutecznie spłacone przez osobę trzecią (art. 518 k.c.) lub stanowić przedmiot przejęcia długu upadłego (art. 519 i n. k.c.).

16. Tak też SN w uchwale z 2016.04.07 r., III CZP 113/15, OSNC 2017, nr 3, poz. 27.

17. Tak m.in. Allerhand na tle art. 24 prawa upadłościowego z 1934 r. Należy dodać, że przepis ten przewidywał sankcję bezskuteczności względnej czynności upadłego w stosunku do masy upadłości, nie zaś sankcję bezskuteczności. Tak na tle obowiązującego art. 77 ust. 1 pr.un03 (Gurgul 2004, s. 235). Wyjątkiem *sui generis* jest powództwo z art. 74 pr.upadł., czyli powództwo o wyłączenie rzeczy z masy upadłości, które wytacza się przeciwko syndykowi. Wyjątek ten jest uzasadniony jednak tym, że po pierwsze, powództwo to stanowi szczególnego rodzaju środek prawny przysługujący osobie trzeciej co do postanowienia sędziego komisarza, które dla osoby trzeciej nie jest zaskarżalne, a po drugie, wyłączenie przedmiotu z masy upadłości bezpośrednio wpływa na stan aktywów masy upadłości, której zarząd sprawuje syndyk, a nie upadły. Tym ostatnim argumentem posługuje się Gurgul (2016, s. 377).

18. Również Jakubecki: Komentarz do art. 92 ustawy..., op. cit.

Literatura

- ALLERHAND M. (1991): *Prawo upadłościowe, prawo o postępowaniu układowem. Komentarz. T. 1-2*. Warszawa, „Municipium”.
- ALLERHAND M. (1996): *Prawo upadłościowe z komentarzem Maurycego Allerhanda. Orzecznictwo Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych*. Bielsko-Biała, „Sto”.
- BRONIEWICZ W. (1993): *Stanowisko syndyka masy upadłości w procesach z jego udziałem*. „Państwo i Prawo”, nr 2.
- DANIELAK W., SIERAKOWSKI B. (2014): *Odsetki w postępowaniu upadłościowym*. „Monitor Prawa Bankowego”, nr 10, s. 105–116.
- GURGUL S. (2004): *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Duże Komentarze Becka, Warszawa, C. H. Beck.
- GURGUL S. (2013): *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Duże Komentarze Becka, Warszawa, C. H. Beck.
- GURGUL S. (2016): *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Duże Komentarze Becka, Warszawa, Wydawnictwo C. H. Beck.
- HRYCAJ A., JAKUBECKI A., WITOSZ A. (red.) (2016): *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*. System Prawa Handlowego, t. 6, Warszawa-Kraków, Wydawnictwo C. H. Beck przy współpr. z Instytutem Prawa Spółek i Inwestycji Zagranicznych.
- JAKUBECKI A., ZEDLER F. (2006): *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Komentarze Zakamycza, Kraków, Kantor Wydawniczy Zakamycze. Wolters Kluwer Polska.
- JAKUBECKI A., ZEDLER F. (2011): *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa, Wolters Kluwer Polska.
- KORZONEK J. (1935): *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowem. Komentarz. Przepisy wprowadzające — przepisy wykonawcze — ustawy dodatkowe*. Warszawa, Księgarnia Powszechna.
- MINKUS J., ŚWIDEREK A., ZIENKIEWICZ D. (2004): *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Komentarze Becka, Warszawa, C. H. Beck.
- ŚWIEBODA Z. (1999): *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*. Warszawa, Wydawnictwo Prawnicze.
- ŚWIEBODA Z. (2003): *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa, Wydaw. Prawnicze „LexisNexis”.
- TILL E. (1907): *Zasady materialnego prawa konkursowego austriackiego*. Lwów.
- WITOSZ A., WITOSZ A.J. (red.) (2014): *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Komentarze Klasyczne, Warszawa, LexisNexis Polska.
- ZEDLER F. (1997): *Prawo upadłościowe i układowe*. Toruń, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”.
- ZIMMERMAN P. (2016): *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Komentarze Becka, Warszawa, Wydawnictwo C. H. Beck.